

Miloš B. Sekulić

student doktorskih studija
Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu
ORCID: 0000-0003-4794-938X

Gordan Grujić

student doktorskih studija
Fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija
ORCID: 0000-0002-1684-1651

KRIVIČNOPРАВNA ZAŠTITA LIČNIH PODATAKA*

SAŽETAK: Pravo na privatnost je jedno od fundamentalnih ljudskih prava koje služi ostvarivanju čoveka kao društvenog bića i zaštiti privatne sfere njegovog života. Iako se ono može posmatrati na različite načine, u današnjim uslovima ekspanzije informacionih i komunikacionih tehnologija, ono se u najvećoj meri dovodi u vezu sa podacima o ličnosti i njihovom dostupnošću trećim licima. U tom smislu, pravo na privatnost se štiti i preko zaštite podataka o ličnosti. Osnov za ovakvu zaštitu u srpskom pravu je sadržan već u Ustavu Srbije, a domaći zakonodavac je donošenjem novog Zakona o zaštiti podataka o ličnosti pokazao svoju odlučnost da tu zaštitu pojača i proširi. Kada je reč o krivičnopravnoj zaštiti, ona je predviđena Krivičnim zakonikom u smislu propisivanja posebnog krivičnog dela neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka iz čl. 146. Krivičnog zakonika. Autori ovog naučnog rada će pokušati da izlože u čemu se ogleda ugroženost prava na privatnost i podataka o ličnosti, te da kroz prikazivanje elemenata navedenog krivičnog dela daju jasniju sliku kako se krivičnoppravna zaštita ovih vrednosti ostvaruje u pravu Srbije.

Ključne reči: pravo na privatnost, neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka, Krivični zakonik, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.

* Rad je primljen 4. 5. 2020. a prihvaćen je za objavljivanje 31. 7. 2020. godine.

UVOD

Svakodnevni život savremenog čoveka bazira se na dostignućima novih informacionih i komunikacionih tehnologija koje mu omogućavaju uspostavljanje socijalne i poslovne interakcije putem raznih oblika društvenog umrežavanja. Ovakav oblik interakcije ostvaruje se razmenom informacija i drugih sadržaja veoma lako dostupnih velikom broju lica što povećava opasnost od zloupotreba.

Pojava novih tehnologija je posebno ugrozila pravo na privatnost. Pitanje privatnosti je jedno od najsloženijih društvenih, etičkih i pravnih pitanja. U svakodnevnoj komunikaciji termin privatnost se upotrebljava za označavanje nečega što je lično, poverljivo, neslužbeno, skrovito, zatvoreno za javnost.¹ Privatni život obuhvata situacije u kojima čovek, zaštićen od javnosti, živi onako kako želi, a u cilju razvoja sopstvene ličnosti uspostavlja i neguje odnose sa drugim ljudima.² Pravo na privatnost je fundamentalno pravo čoveka da deo svog života koji nije zavisao od institucija, moralnih i drugih pravila uređuje po sopstvenim željama i sklonostima. Ovo pravo spada u kategoriju ličnih prava, kao subjektivnih građanskih prava na ličnim dobrima, budući da je privatnost element čovekovog društvenog bića koji je na najneposredniji i neraskidivi način vezan za njega.³ Profesor Vladimir V. Vodinelić pravo na privatnost definiše kao „pravo da se bude nedostupan drugim u stvarima koje ih se ne tiču (da se time uopšte ne bave), a nije povreda prava na identitet itd. (prava na ime, prava na ugled itd. – *prim. autora*)“⁴ Privatnost se smatra zaštićenim prostorom iz koga je svako drugo lice fizički i psihički isključeno. Iako se pravo na privatnost pre svega vezuje za fizička lica, potrebno je ukazati da svoju privatnost (tajnu sferu) imaju i pravna lica.⁵

Poimanje prava na privatnost se tokom vremena menjalo. Isprva, ono se posmatralo u svetlu prava na privatni i porodični život, te zaštite doma, kao i korespondencije koju pojedinac ostvaruje sa spoljašnjim svetom. U tom smislu, pravo na privatnost je dobilo svoju manifestaciju u međunarodnim aktima, i to u čl. 12. Univerzalne deklaracije o pravima čoveka⁶ iz 1948. godine,

¹ Hadson, L. D. (2010). *The Right to Privacy*. New York: Infobase Publishing, 13.

² Mladenov, M. (2013). Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3, 578.

³ Vodinelić, V. V. (2010). *Građansko pravo: Uvod u građansko pravo i opšti deo građanskog prava*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik, 259.

⁴ *Ibid.* 266.

⁵ *Ibid.* 262.

⁶ *Universal Declaration on Human Rights*, preuzeto 18. 7. 2020. sa: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

zatim u čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda⁷ iz 1950. godine, kao i u čl. 17. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima⁸ iz 1966. godine.

Danas se pravo na privatnost u najvećoj meri dovodi u vezu sa podacima o ličnosti, kao podacima koji se odnose na pojedinca i služe njegovoj identifikaciji i raspoznavanju u odnosu na ostala lica (npr. lično ime i prezime, prebivalište, mejl adresa, bračni status itd.). Kako podaci o ličnosti pripadaju određenom licu, ono je slobodno da njima raspolaže, odnosno svako prilikom komunikacije sa drugim ljudima ima mogućnost samoodređivanja komunikacije, tj. mogućnost saopštavanja informacija o sebi kome, kako i koliko želi.⁹ Dakle, svakome se ostavlja na volju da odluči o tome da li će i u kojoj meri svoje podatke o ličnosti izložiti drugima ili široj javnosti.¹⁰

Lični podaci uživaju zaštitu u kontekstu napred navedenih međunarodnih akata jer nesumnjivo čine elemente nečijeg privatnog života. Povećala Evropske unije o osnovnim pravima¹¹ iz 2012. godine, u čl. 8, posebno reguliše pravo na zaštitu ličnih podataka, nezavisno od zaštite privatnog i porodičnog života (čl. 7), dok Konvencija Saveta Evrope o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka¹² iz 1981. godine takođe pruža zaštitu ličnih podataka koji su predmet automatske obrade. Svi napred navedeni međunarodni ugovori su deo pravnog poretka Srbije.

Podaci o ličnosti oduvek imaju veliki značaj za onoga na koga se odnose, ali u današnjim okolnostima kada se oni „komercijalizuju“ i kada predstavljaju vrednu „robu“, njihov značaj raste i za treća lica.¹³ Upravo imajući u vidu

⁷ *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, preuzeto 18. 7. 2020. sa: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

⁸ *International Covenant on Civil and Political Rights*, preuzeto 18. 7. 2020. sa: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

⁹ Riley, T. (1984). *Data Protection Today and Some Trends. Low/Technology*, Vol. 17, No. 1, 9.

¹⁰ Profesor V. V. Vodinić pravo na lične podatke posmatra kao zasebno subjektivno pravo ličnog karaktera. Vid. Šarkić, N. *et. al.* (2011). *Pravo informacionih tehnologija*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik, 139. Razlikovanje prava na privatnost i prava na zaštitu ličnih podataka svoje utemeljenje nalazi u razlikovanju pojmova „privatnost“ i „ličnost“. Dok se pod pojmom privatnost podrazumeva čitav niz karakteristika ličnosti koje tek kada se povežu u određenu strukturu mogu formirati portret određene ličnosti, pojmom ličnost se pokriva područje koje karakteriše jednu određenu individuu po čemu se ona razlikuje od drugih. Casstells, M. (2002). *Moć identiteta*. Zagreb: Golden marketing, 16.

¹¹ Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of European Union*, C 326/391, 26. 10. 2012.

¹² *Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data*, preuzeto 18. 7. 2020. sa: <https://rm.coe.int/1680078b37>.

¹³ Usled prelaska iz „analognog“ u „digitalni“ svet i rastućeg značaja digitalnih sadržaja i digitalnih usluga, velike korporacije koje isporučuju takve sadržaje i takve usluge u podacima

ugroženost čovekove privatnosti i njegovih podataka o ličnosti, pitanje zaštite prava na privatnost je veliki praktični i teorijski izazov savremenog prava. Prilikom pravnog regulisanja ovog pitanja, u uslovima široke primene informacionih tehnologija, problem je pronalaženje prave mere između potrebe ostvarivanja prava građana na zaštitu privatnosti i potrebe društvene zajednice za ostvarivanje javnog interesa.¹⁴

Zaštita privatnosti i podataka o ličnosti se pruža sa građanskopravnog i krivičnogpravnog aspekta. Ova zaštita u građanskopravnom smislu se ostvaruje preko mehanizma odgovornosti za štetu i njene naknade. S druge strane, krivičnopravna zaštita podrazumeva inkriminaciju neovlašćenog prikupljanja podataka o ličnosti. Pravo Srbije poznaje oba vida zaštite.

PRAVO NA PRIVATNOST I ZAŠTITA PODATAKA O LIČNOSTI U USTAVU SRBIJE I ZAKONU O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

Pravna zaštita sfere privatnosti nije novina u pravnom sistemu Republike Srbije. Najraniji tragovi zaštite prava na privatnost nalaze se u Ustavu Kraljevine Srbije iz 1888. godine kojim je garantovana nepovredivost stana i tajnost pisama i telegrafskih depeša.¹⁵ Slični instrumenti zaštite su bili predviđeni i kasnijim ustavima Srbije i drugih država u čijem sastavu se ona nalazila. Ustav Srbije iz 2006. godine (u daljem tekstu skraćeno: Ustav) ne definiše pravo na privatnost ali uređuje prava i slobode kroz koje se ono ostvaruje, te u tom smislu štiti dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti,¹⁶ nepovredivost psihičkog integriteta,¹⁷ te nepovredivost stana¹⁸ i tajnost pisama i drugih sredstava opštenja.¹⁹ Čl. 42. Ustava se, međutim, posebno garantuje zaštita ličnih podataka, pa tako:

o ličnosti nalaze sve više vrednosti nego u novcu koji im korisnici plaćaju. Za više o ovome, V.: Midorović, S., Sekulić, M. (2019). A New Function of Personal Data in the Light of the Contract for the Supply of Digital Content and Digital Services. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3, 1187–1208.

¹⁴ Lilić, S. (2010). Zaštita ličnih podataka u pravu Srbije i evropski standardi, u: *Harmonizacija zakonodavstva Republike Srbije sa pravom Evropske unije*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu i Hans Zajdel fondacija, 441.

¹⁵ *Ustav Kraljevine Srbije*, čl. 15. i 23, preuzeto 3. 3. 2020. sa: <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/martan/USTAV%20KRALJEVINE%20SRBIJE%201888.pdf>.

¹⁶ Čl. 23. Ustava Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 98/2006.

¹⁷ Čl. 25. Ustava.

¹⁸ Čl. 40. Ustava.

¹⁹ Čl. 41. Ustava.

„Zajemčena je zaštita podataka o ličnosti. (st. 1) Prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju se zakonom (st. 2). Zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom (st. 3). Svako ima pravo da bude obavešten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe (st. 4).“

Zakon na koji se Ustav poziva je Zakon o zaštiti podataka o ličnosti iz 2018. godine²⁰ (u daljem tekstu skraćeno: ZZPL). ZZPL je donet sa ciljem da se zaštita podataka o ličnosti u Srbiji podigne na jedan viši nivo. Uzor domaćem zakonodavcu je bila Opšta uredba o zaštiti podataka Evropske unije²¹ (*General Data Protection Regulation*, u daljem tekstu skraćeno: GDPR) iz 2016. godine²², a slobodno se može reći da ZZPL praktično preuzima sva rešenja iz GDPR uz izvesna manja odstupanja. U čl. 1. ZZPL je određeno njegovo polje primene, pa je tako navedeno:

„Ovim zakonom uređuje se pravo na zaštitu fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodni protok takvih podataka, načela obrade, prava lica na koje se podaci odnose, obaveze rukovalaca i obrađivača podataka o ličnosti, kodeks postupanja, prenos podataka o ličnosti u druge države i međunarodne organizacije, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, pravna sredstva, odgovornost i kazne u slučaju povrede prava fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti, kao i posebni slučajevi obrade (st. 1). Ovim zakonom uređuje se i pravo na zaštitu fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti koju vrše nadležni organi u svrhe sprečavanja, istrage i otkrivanja krivičnih dela, gonjenja učinilaca krivičnih dela ili izvršenja krivičnih sankcija, uključujući sprečavanje i zaštitu od pretnji javnoj i nacionalnoj bezbednosti, kao i slobodni protok takvih podataka (st. 2).“

²⁰ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, *Službeni glasnik RS*, br. 87/2018.

²¹ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), *Official Journal of European Union*, L 119/1, 4. 5. 2016.

²² O razlozima za donošenje GDPR, njegovim ciljevima, strukturi i polju primene, v.: Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). *Pravo zaštite podataka GDPR*. Beograd: Institut za uporedno pravo, 11–17.

KRIVIČNO DELO NEOVLAŠĆENO PRIKUPLJANJE LIČNIH PODATAKA

Tradicija krivičnopravne zaštite podataka o ličnosti u Srbiji započeta je važećim Krivičnim zakonikom iz 2005. godine²³ (u daljem tekstu skraćeno: KZ) koji u grupi krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina²⁴ predviđa posebno krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka u čl. 146. Razlog za inkriminisanje neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka bila je sve veća opasnost od napada na privatnost usled naglog tehnološkog razvoja i pojave novih oblika komunikacije.

Odredba čl. 146. KZ glasi:

„Ko podatke o ličnosti koji se prikupljaju, obrađuju i koriste na osnovu zakona neovlašćeno pribavi, saopšti drugom ili upotrebi u svrhu za koju nisu namenjeni, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine (st. 1). Kaznom iz st. 1. ovog člana kazniće se i ko protivno zakonu prikuplja podatke o ličnosti građana ili tako prikupljene podatke koristi (st. 2). Ako delo iz st. 1. ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom do tri godine (st. 3).”

Zakonodavac je predvideo dva osnovna oblika ovog krivičnog dela u st. 1. i 2, kao i jedan kvalifikovani oblik iz st. 3. Navedeno krivično delo ima blanketni karakter, budući da je za njegovo potpuno razumevanje neophodno imati u vidu odredbe drugih zakona.²⁵ U tom smislu, ZZPL je relevantan zakon koji treba imati u vidu prilikom analize krivičnog dela.

Kod osnovnog oblika ovog krivičnog dela iz st. 1, radnja izvršenja je određena alternativno i za ostvarenje obeležja krivičnog dela je neophodno da je izvršilac preduzeo jednu od njih. Najpre, to može biti pribavljanje ličnih podataka, a pod tim se podrazumeva „dolaženje“ do ovih podataka, saznavanje njihove sadržine.²⁶ Sam način na koji se lični podaci pribavljaju nije od zna-

²³ Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016. i 35/2019.

²⁴ Tu spadaju krivična dela poput narušavanje nepovredivosti stana iz čl. 139. KZ, neovlašćeno otkrivanje tajne iz čl. 141. KZ, povreda tajnosti pisma i drugih pošiljki iz čl. 142. KZ itd. Zaštitni objekt svih ovih krivičnih dela, pa tako i neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka, jesu sloboda i prava čoveka i građanina. Načelno rečeno, svim krivičnim delima se štite izvesna prava čoveka, ali se u ovom slučaju radi o krivičnim delima raznorodnog karaktera kojima se štite različite slobode i različita prava koja ne čine koherentnu celinu i oko kojih se ne javljaju srodna pravna pitanja kao sporna. V.: Stojanović, Z., Delić, N. (2013). *Krivično pravo: posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik, 39.

²⁵ Jović, M. (2015). Blanketna krivična dela. *Pravne teme*, br. 3, 68.

²⁶ Lazarević, L.J. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik, 552.

čaja, osim ukoliko se time ne ostvaruju obeležja nekog drugog krivičnog dela. Zatim, saopštavanje drugom je upoznavanje nekog lica sa sadržinom podataka²⁷, dok naposljetku upotreba ličnih podataka u svrhu za koju nisu namenjeni podrazumeva korišćenje ličnih podataka za ostvarivanje nekog cilja za čije ostvarivanje oni nisu namenjeni.²⁸

Kada govorimo o pribavljanju ličnih podataka i njihovom saopštavanju drugom, kao radnjama izvršenja krivičnog dela, neophodno je da se one vrše neovlašćeno, a to najjednostavnije rečeno znači bez pravnog osnova. Vršenje ovih delatnosti bez pravnog osnova znači da je reč o „zloupotrebi ličnih podataka koji sami po sebi, pod uslovima utvrđenim zakonom, mogu biti predmet prikupljanja, obrade i korišćenja u svrhe određene zakonom“²⁹, kako smatra prof. Zoran Stojanović.

Ovde KZ zapravo upućuje na ZZPL, budući da potonji zakon reguliše obradu ličnih podataka na zakonom dozvoljeni način. U tom smislu, obrada ličnih podataka je svaka radnja ili skup radnji koje se vrše automatizovano ili neautomatizovano sa podacima o ličnosti ili njihovim skupovima, kao što su prikupljanje, beleženje, razvrstavanje, grupisanje, odnosno strukturisanje, pohranjivanje, upodobljavanje ili menjanje, otkrivanje, uvid, upotreba, otkrivanje prenosom, odnosno dostavljanjem, umnožavanje, širenje ili na drugi način činjenje dostupnim, upoređivanje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje.³⁰ ZZPL propisuje izvesna načela koja se moraju poštovati prilikom obrade podataka. Najpre, obrada mora biti zakonita, poštena i transparentna, potom ograničena u odnosu na svrhu koja se njom želi postići, ograničena samo na one podatke koji su zaista neophodni i koji moraju biti zaštićeni i čuvani samo onoliko vremena koliko je to potrebno za ostvarivanje svrhe obrade.³¹ Obrada je zakonita (načelo zakonitosti obrade ličnih podataka) samo ako je ispunjen jedan od sledećih uslova: ako je lice na koje se podaci o ličnosti odnose pristalo na obradu svojih podataka o ličnosti za jednu ili više posebno određenih svrha, ako je obrada neophodna za izvršenje ugovora zaključenog sa licem na koje se podaci odnose ili za preduzimanje radnji, na zahtev lica na koje se podaci odnose, pre zaključenja ugovora, zatim ako je obrada neophodna u cilju poštovanja pravnih obaveza rukovaoca. Isto tako, obrada je zakonita ako je neophodna u cilju zaštite životno važnih interesa lica na koje se podaci odnose ili drugog fizičkog lica, potom ako je neophodna u cilju obavljanja poslova u

²⁷ Lazarević, L.J. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik, 552

²⁸ *Ibid.*, 552.

²⁹ Stojanović, Z. (2018). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: JP Službeni glasnik, 538.

³⁰ Čl. 3. st. 1. t. 3. ZZPL.

³¹ Čl. 5. st. 1. ZZPL.

javnom interesu ili izvršenja zakonom propisanih ovlašćenja rukovaoca ili ako je neophodna u cilju ostvarivanja legitimnih interesa rukovaoca ili treće strane, osim ako su nad tim interesima pretežniji interesi ili osnovna prava i slobode lica na koje se podaci odnose koji zahtevaju zaštitu podataka o ličnosti, a posebno ako je lice na koje se podaci odnose maloletno lice.³² Pri tome, lični podaci koji su predmet obrade moraju biti tačni jer ukoliko nisu radilo bi se o nekom drugom krivičnom delu.³³ Tačnost ličnih podataka naročito dobija na značaju u eri ekspanzije digitalne obrade podataka. Pored toga što moraju biti tačni, lični podaci se moraju blagovremeno ažurirati i uskladiti sa eventualnim promenama koje se odnose na lice o čijim podacima se radi. Netačnim podacima se mogu smatrati i nepotpuni podaci kao i podaci izvučeni iz konteksta.³⁴

Mišljenja smo da je pribavljanje ličnih podataka i njihovo saopštavanje drugom neovlašćeno, ne samo onda kada je to učinjeno u suprotnosti sa načelom zakonitosti iz ZZPL, nego i kada je učinjeno suprotno ostalim načelima iz ovog Zakona, pa tako i kada je učinjeno na nepošten način, netransparentno itd.

Kada je reč o radnji izvršenja u vidu upotrebe ličnih podataka u svrhu za koju nisu namenjeni, takođe se radi o zloupotrebi ličnih podataka,³⁵ odnosno o njihovoj neovlašćenoj upotrebi. Moguće je da izvršilac krivičnog dela od početka upotrebljava lične podatke u neku drugu svrhu od one za koju su namenjeni, a ono što je takođe moguće jeste da izvršilac započne upotrebu ličnih podataka u svrhu za koju su namenjeni, ali da potom te iste podatke nakon izvesnog vremena nastavi da upotrebljava u neke druge svrhe. Ako promena svrhe obrade nije zasnovana na pristanku lica čiji se lični podaci upotrebljavaju ili radi ostvarenja ciljeva u demokratskom društvu,³⁶ postoji nekoliko kriterijuma koji ukazuju da li se lični podaci upotrebljavaju neovlašćeno ili ne. Ti kriterijumi su: da li postoji veza između svrhe za koju su podaci prikupljeni i druge svrhe nameravane obrade, zatim okolnosti u kojima su podaci prikupljeni, potom priroda podataka, a posebno da li se obrađuju posebne vrste podataka o ličnosti,³⁷ odnosno podaci o ličnosti u vezi sa krivičnim presudama i kažnjivim delima,³⁸ te moguće posledice dalje obrade za lice na koje se podaci odnose i primena odgovarajućih mera zaštite, kao što su kriptozastita (šifriranje) i pseudonimizacija (privremeno maskiranje).

³² Čl. 12. ZZPL.

³³ Stojanović, Z. (2018). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: JP Službeni glasnik, 538.

³⁴ Kugler, T., Rucker, D. (2018). *New Eeuropean General Data Protection Regulation: A Practitioner's Guide*, C. H. Beck und Hart Publishing, 68.

³⁵ Stojanović, Z., *op. cit.*, 538.

³⁶ Misli se na ciljeve iz čl. 40. st. 1. ZZPL.

³⁷ Obrada posebnih vrsta podataka o ličnosti je propisana odredbom čl. 17. ZZPL.

³⁸ Obrada u vezi sa krivičnim presudama i kažnjivim delima je regulisana u čl. 19. ZZPL.

Objekat krivičnog dela su lični podaci. Na početku ovog rada smo ukazali na pojedine karakteristične lične podatke i na jedno generalizovano poimanje istih. Ipak, jedna veoma detaljna i sveobuhvatna definicija ličnih podataka je data u ZZPL koji propisuje da je lični podatak svaki podatak koji se odnosi na fizičko lice čiji je identitet određen ili odrediv, neposredno ili posredno, posebno na osnovu oznake identiteta, kao što su ime i identifikacioni broj, podataka o lokaciji, identifikatora u elektronskim komunikacionim mrežama ili jednog, odnosno više obeležja njegovog fizičkog, fiziološkog, genetskog, mentalnog, ekonomskog, kulturnog i društvenog identiteta.³⁹ Pored toga, propisano je da je genetski podatak podatak o ličnosti koji se odnosi na nasleđena ili stečena genetska obeležja fizičkog lica koja pružaju jedinstvenu informaciju o fiziologiji ili zdravlju tog lica, a naročito oni koji su dobijeni analizom iz uzorka biološkog porekla.⁴⁰ Prema ZZPL, biometrijski podatak je podatak o ličnosti dobijen posebnom tehničkom obradom u vezi sa fizičkim obeležjima, fiziološkim obeležjima ili obeležjima ponašanja fizičkog lica, koji omogućava ili potvrđuje jedinstvenu identifikaciju tog lica, kao što su slika njegovog lica ili njegovi daktiloskopski podaci.⁴¹ Naposletku, propisano je da su podaci o zdravlju podaci o fizičkom ili mentalnom zdravlju fizičkog lica, uključujući i one o pružanju zdravstvenih usluga, kojima se otkrivaju informacije o njegovom zdravstvenom stanju.⁴² Sve navedene vrste podataka mogu se podvesti pod pojam ličnih podataka. Shodno navedenom, može se reći da su lični podaci zapravo podaci koji obuhvataju sve informacije o određenoj ličnosti na osnovu kojih se, posredno ili neposredno, može otkriti njen identitet. U savremenim uslovima naročito dobijaju na značaju lični podaci koji se mogu pronaći na internetu. Naime, na internetu se mogu naći i podaci poput IP adrese, lozinki, naloga za elektronsku poštu, istorija pretrage, geolokacijski podaci i sl. Iako ovi podaci na prvi pogled ne deluju kao podaci o ličnosti, oni omogućavaju posrednu identifikaciju jer sadrže informacije ili delove informacija na osnovu kojih je moguće identifikovati osobu kojoj pripadaju.⁴³

Delo je svršeno preduzimanjem određene radnje izvršenja, pri čemu nije potrebno da su usled toga nastupile i neke štetne posledice za lice o čijim ličnim podacima se radi.

Što se tiče krivice izvršioca, kao subjektivnog elementa dela, potreban je umišljaj.

³⁹ Čl. 4. st. 1. t. 1. ZZPL.

⁴⁰ Čl. 4. st. 1. t. 14. ZZPL.

⁴¹ Čl. 4. st. 1. t. 15. ZZPL.

⁴² Čl. 4. st. 1. t. 16. ZZPL.

⁴³ Za više o ličnim podacima u onlajn okruženju, V.: Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). *Pravo zaštite podataka GDPR*. Beograd: Institut za uporedno pravo, 30–33.

Kada je reč o drugom osnovnom obliku ovog krivičnog dela iz st. 2, ne možemo sa sigurnošću reći koji je bio poseban razlog njegovog propisivanja i u čemu se ogleda njegov smisao. Na prvi pogled, čini se da ovaj oblik nema nikakve specifičnosti u odnosu na prethodno analizirani iz st. 1. Čak su i radnje izvršenja iste, prikupljanje ličnih podataka u oba slučaja, dok između korišćenja ličnih podataka u ovom slučaju i upotrebe u svrhu za koju nisu namenjeni u prethodnom praktično ne postoje razlike. Takođe, i objekat krivičnog dela je isti u oba slučaja. Ono što je izvesno jeste da kod dva analizirana oblika ovog krivičnog dela postoji jedna terminološka razlika, s obzirom na to da u prvom slučaju zakonodavac koristi izraz „neovlašćeno“ kada opisuje radnje izvršenja, a u drugom „protivno zakonu“, međutim, ni ove razlike nisu suštinskog karaktera. Profesor Ljubiša Lazarević primećuje da postoji jedna moguća razlika između ova dva osnovna oblika, budući da se u drugom slučaju govori o podacima „o ličnosti građana“ što implicira da bi krivično delo iz st. 2. postojalo ako je izvršeno u odnosu na više lica, dok bi krivično delo iz st. 1. postojalo kada je izvršeno u odnosu na jedno lice.⁴⁴ Međutim, nejasno je i dalje zašto postoje dva osnovna oblika krivičnog dela, imajući u vidu da je logičnije da, ako je krivično delo učinjeno u odnosu na više lica, zaprećena kazna bude teža, pa samim tim i da postoji kvalifikovani oblik krivičnog dela.⁴⁵

U st. 3. je propisan kvalifikovani oblik krivičnog dela, i to s obzirom na svojstvo izvršioca. Naime, kod ovog oblika je izvršilac službeno lice. Pod službenim licem smatra se: lice koje u državnom organu vrši službene dužnosti, zatim izabrano, imenovano ili postavljeno lice u državnom organu, organu lokalne samouprave ili lice koje stalno ili povremeno vrši službene dužnosti ili službene funkcije u tim organima, potom javni beležnik, javni izvršitelj i arbitar, kao i lice u ustanovi, preduzeću ili drugom subjektu, kojem je povereno vršenje javnih ovlašćenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu, zatim i lice kojem je faktički povereno vršenje pojedinih službenih dužnosti ili poslova, kao i vojno lice. Takođe, potrebno je da je krivično delo izvršeno prilikom vršenja službe.⁴⁶

Izvršenjem nekog od navedenih oblika ovog krivičnog dela mogu biti ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela, kao što su objavljivanje tuđeg spisa iz čl. 145. KZ ili neovlašćeno prisluškivanje i snimanje iz čl. 143. KZ.

⁴⁴ Lazarević, LJ. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik, 553.

⁴⁵ Mišljenja smo da nijedan od metoda tumačenja koji se primenjuju u krivičnom pravu (jezičko, logičko, ciljno tumačenje itd.) ne daje odgovor na pitanje zašto postoje dva osnovna oblika krivičnog dela. Za više o metodama tumačenja u krivičnom pravu, V.: Joksić, I. (2015). Tumačenje u krivičnom pravu, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, br. 6, 316–320.

⁴⁶ Čl. 112. st. 3. KZ.

Tada će postojati sticaj nekog od ovih krivičnih dela sa krivičnim delom neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka.⁴⁷

Za oba osnovna oblika zakonom je alternativno predviđena kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna, a za teži oblik kazna zatvora do tri godine.

Dela iz st. 1. i 2. se gone po privatnoj tužbi,⁴⁸ a oštećeni krivičnim delom se javlja u ulozi privatnog tužioca. Delo iz st. 3. se goni po službenoj dužnosti, pri čemu je za gonjenje nadležno osnovno javno tužilaštvo.⁴⁹

S obzirom na zaprećene kazne, za sve navedene oblike krivičnog dela sudi osnovni sud u skraćenom postupku.⁵⁰

Kako smo već napred rekli, značaj ličnih podataka je porastao sa razvojem informacionih tehnologija, koje su isto tako pružile i razne mogućnosti za neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka. S tim u vezi, kako se lični podaci u velikoj meri nalaze na računarima, računarskim sistemima i računarskim mrežama, sasvim je razumljivo da računari, računarski sistemi i računarske mreže mogu biti sredstvo izvršenja krivičnog dela. Isto tako, lični podaci se tada mogu smatrati računarskim podacima, kao objektom izvršenja krivičnog dela. U oba navrata, krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka će tada spadati u red krivičnih dela iz oblasti visokotehnološkog kriminala.⁵¹ Gonjenje za teži oblik krivičnog dela je u nadležnosti Višeg javnog tužilaštva u Beogradu – Posebno odeljenje za borbu protiv visokotehnološkog kriminala,⁵² a za osnovne oblike i teži oblik sudi Viši sud u Beogradu – Odeljenje za visokotehnološki kriminal.⁵³

⁴⁷ Lazarević, L.J. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik, 553.

⁴⁸ Čl. 153. KZ.

⁴⁹ Čl. 14. Zakona o javnom tužilaštvu, *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011. – dr. zakon, 101/2011, 38/2012. – odluka Ustavnog suda, 121/2012, 101/2013, 111/2014. – odluka Ustavnog suda, 117/2014, 106/2015. i 63/2016. – odluka Ustavnog suda u vezi sa čl. 22. st. 1. Zakona o uređenju sudova, *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011. – dr. zakon, 78/2011. – dr. zakon, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015. – dr. zakon, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018. – odluka Ustavnog suda, 87/2018. i 88/2018. – odluka Ustavnog suda.

⁵⁰ Čl. 22. st. 1. Zakona o uređenju sudova i čl. 495. Zakonika o krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014. i 35/2019.

⁵¹ Čl. 3. Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, *Službeni glasnik RS*, br. 61/2005. i 104/2009.

⁵² Čl. 4. Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.

⁵³ Čl. 10. i 11. Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.

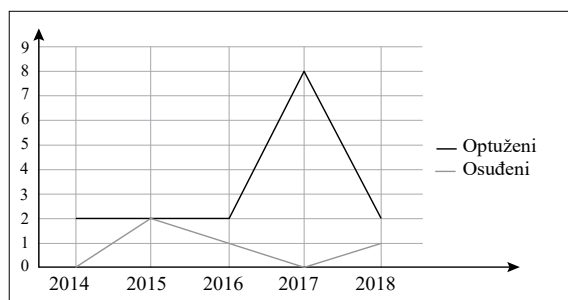
STATISTIČKI PODACI U VEZI SA KRIVIČNIM DELOM NEOVLAŠĆENO PRIKUPLJANJE LIČNIH PODATAKA

Krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka se u prethodnom periodu nije često sretalo u praksi. Naredna tabela pokazuje koliko je lica u Srbiji optuženo za ovo krivično delo u odnosu na ukupan broj lica optuženih za neko od krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina i koliko je lica osuđeno zbog izvršenja ovog krivičnog dela.⁵⁴

Tabela 1 – Krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka

Godina	Krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina	Krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka		Broj osuđenih lica za izvršenje krivičnog dela neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka
		Broj optuženih lica	% optuženih lica	
2014.	1797	2	0,14	/
2015.	1340	2	0,15	2
2016.	1327	2	0,15	1
2017.	1220	8	0,66	/
2018.	1394	2	0,14	1

Kao što možemo videti, od ukupnog broja optuženih za izvršenje nekog od krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina samo 0,14–0,15 % je optuženo za izvršenje krivičnog dela neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka. Izuzetak je 2017. godina kada ih je bilo 0,66 % .

Grafikon 1

⁵⁴ Republički zavod za statistiku, *Bilteni – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2014–2018*, preuzeto 9. 4. 2020 sa: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela/>.

U periodu od 2014. do 2018. godine je za izvršenje krivičnog dela neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka optuženo ukupno 16, a osuđeno je samo 4 lica. Svim osuđenima je izrečena uslovna osuda.⁵⁵ Vredi posebno izdvojiti da je 2017. godine za izvršenje ovog krivičnog dela optuženo 8 lica od kojih je u odnosu na njih 6 obustavljen krivični postupak, u jednom slučaju je izrečena oslobađajuća presuda zbog nedostatka dokaza, a u jednom slučaju je optužba odbijena, dok niko nije osuđen.⁵⁶

Navedena statistika pokazuje koliko je krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka i dalje retko zastupljeno u sudskoj praksi. Međutim, mišljenja smo da skromna statistika u pogledu ovog krivičnog dela ipak ne treba da nas zavara da u praksi nema neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka, već da se više radi o nedovoljnom prepoznavanju značaja ličnih podataka i ovog krivičnog dela, odnosno krivičnopravne zaštite. Takođe, sasvim je izvesno da je oštećenima u prvom planu građanskopravna zaštita u vidu naknade štete do koje dolazi neovlašćenim prikupljanjem ličnih podataka (npr. duševni bolovi zbog povrede časti i ugleda), te da vođenje krivičnih postupaka ostaje u senci takve zaštite.

Ono što ohrabruje jeste povećanje broja krivičnih postupaka za dato krivično delo u prvom tromesečju 2020. godine, vođenih pred Osnovnim sudom u Novom Sadu. U ovom periodu pred navedenim sudom je vođeno čak 7 postupaka, od kojih su 2 postupka okončana donošenjem rešenja o obustavi postupka, 3 postupka su okončana donošenjem rešenja o odbijanju privatne tužbe, 1 postupak je okončan donošenjem presude kojom je optuženi oglašen krivim, dok je 1 predmet rešen na drugi način.⁵⁷ Vrlo moguće je da je značajno povećanje broja krivičnih postupaka u 2020. godini vođenih pred Osnovnim sudom u Novom Sadu posledica upoznavanja građana sa njihovim pravima iz ZZPL, a zatim i sa krivičnopravnom zaštitom koja im stoji na raspolaganju. Rast broja krivičnih postupaka vođenih pred samo jednim sudom u Srbiji u kratkom vremenskom periodu trebalo bi da ukazuje na tendenciju povećanja broja postupaka i pred ostalim sudovima u celoj godini, a o čemu ćemo sa sigurnošću moći da govorimo tek kada Republički zavod za statistiku podatke iz ove godine uključi u sledeći bilten koji se odnosi na punoletne učionice krivičnih dela.⁵⁸

⁵⁵ Republički zavod za statistiku, *Bilteni – punoletni učionici krivičnih dela u Republici Srbiji, 2014–2018*, preuzeto 9. 4. 2020 sa: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucionici-krivicnih-dela/>.

⁵⁶ Republički zavod za statistiku, *Bilten-punoletni učionici krivičnih dela u Republici Srbiji, 2017*, preuzeto 18. 7. 2020. sa <https://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20185643.pdf>.

⁵⁷ Navedeni podaci su dobijeni od Osnovnog suda u Novom Sadu, obaveštenjem posl. br. Su VIII 84/20 od 12. 3. 2020. godine.

⁵⁸ Prema informacijama koje su nam dostupne, pred Osnovnim sudom u Kruševcu je u toku jedan postupak, o čemu smo obavešteni dopisom ovog suda posl. br. Su II-17A-8/20 od

ZAKLJUČAK

Iako je moderno društvo opredeljeno za slobodu, individualizam, zaštitu pojedinca, pravo na privatnost savremenog čoveka je sve ugroženije jer se sve ljudske aktivnosti, uz pomoć novih informacionih i komunikacionih tehnologija pretvaraju u podatke koji predstavljaju novi kapital. U takvim uslovima uloga svake države je stvaranje normativnog okvira koji garantuje privatnost i omogućava zaštitu građana od svih oblika zloupotrebe njihovih ličnih podataka.

Ustavni princip zaštite prava na privatnost i ličnih podataka u pravnom sistemu Srbije realizovan je i kroz norme krivičnog prava. Ovim normama se, između ostalog, sprečava zloupotreba ličnih podataka.

Prikupljanje, obrada i korišćenje ličnih podataka su aktivnosti koje stvaraju prostor za zloupotrebe u vidu neovlašćenog prikupljanja ili saopštavanja drugom licu tih podataka, njihovog korišćenja u svrhu za koju nisu namenjeni, njihovog prikupljanja protivno zakonu ili korišćenja tako prikupljenih ličnih podataka. Kako su objekat krivičnog dela lični podaci, vršenjem ovih protivpravnih radnji povređuje se pravo građana na zaštitu ličnih podataka, pa je zaštitni objekat to pravo. S obzirom da krivično delo neovlašćenog prikupljanje ličnih podataka ima blanketni karakter, za njegovo potpuno razumevanje neophodno je imati u vidu i norme ZZPL.

Zaštita ličnih podataka danas predstavlja jedno od najznačajnijih društvenih pitanja i zbog toga je neophodno razraditi takav sistem obrade podataka koji garantuje njihovo savesno prikupljanje, obradu, korišćenje i čuvanje. Pored toga, neophodno je raditi i na podizanju svesti građana o značaju i temeljnim načelima zaštite ličnih podataka, kao i na uspostavljanju standarda na kojima se ta zaštita temelji. Inkriminacija neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka svakako doprinosi ostvarenju tog cija, a za očekivati je da u budućnosti dođe do povećanja broja krivičnih postupaka za krivično delo neovlašćenog prikupljanje ličnih podataka.

LITERATURA

Knjige i članci

Casstells, M. (2002). *Moć identiteta*, Zagreb: Golden marketing.

Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). *Pravo zaštite podataka GDPR*. Beograd: Institut za uporedno pravo.

12. 3. 2020. godine. Za potrebe našeg istraživanja kontaktirali smo i Drugi osnovni sud u Beogradu, koji nas je putem mejl prepiske obavestio da se pred tim sudom ne vodi nijedan postupak za predmetno krivično delo. Tražene informacije nismo mogli da dobijemo od Prvog osnovnog suda u Beogradu, dok Treći osnovni sud u Beogradu, Osnovni sud u Novom Pazaru i Osnovni sud u Nišu nisu odgovorili na molbe koje smo im uputili.

- Hadson, L. D. (2010). *The Right to Privacy*. New York: Infobase Publishing.
- Joksić, I. (2015). Tumačenje u krivičnom pravu, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, br. 6.
- Jović, M. (2015). Blanketna krivična dela, *Pravne teme*, br. 3.
- Kugler, T., Rucker, D. (2018). *New European General Data Protection Regulation: A Practitioner's Guide*, C. H. Beck und Hart Publishing.
- Lazarević, LJ. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik.
- Lilić, S. (2010). Zaštita ličnih podataka u pravu Srbije i evropski standardi, u: *Harmonizacija zakonodavstva Republike Srbije sa pravom Evropske unije*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu i Hans Zajdel fondacija.
- Midorović, S., Sekulić, M. (2019). A New Function of Personal Data in the Light of the Contract for the Supply of Digital Content and Digital Services. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3.
- Mladenov, M. (2013). Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3.
- Riley, T. (1984). Data Protection Today and Some Trends. *Low/Technology*, Vol. 17, No. 1.
- Stojanović, Z., Delić, N. (2013). *Krivično pravo: posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik.
- Stojanović, Z. (2018). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: JP Službeni glasnik.
- Šarkić, N. et. al. (2011). *Pravo informacionih tehnologija*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik.
- Vodinelić, V. V. (2010). *Građansko pravo: Uvod u građansko pravo i opšti deo građanskog prava*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i JP Službeni glasnik.

Propisi

- Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of European Union*, C 326/391, 26. 10. 2012.
- Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016. i 35/2019.
- Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC, *Official Journal of European Union*, L 119/1, 4. 5. 2016.
- Ustav Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 98/2006.
- Zakonik o krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014. i 35/2019.
- Zakon o javnom tužilaštvu, *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011. – dr. zakon, 101/2011, 38/2012. – odluka Ustavnog suda, 121/2012, 101/2013, 111/2014. – odluka Ustavnog suda, 117/2014, 106/2015. i 63/2016. – odluka Ustavnog suda.

Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, *Službeni glasnik RS*, br. 61/2005. i 104/2009.

Zakon o uređenju sudova, *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011. – dr. zakon, 78/2011. – dr. zakon, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015. – dr. zakon, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018. – odluka Ustavnog suda, 87/2018. i 88/2018. – odluka Ustavnog suda.

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, *Službeni glasnik RS*, br. 87/2018.

Internet adrese

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, preuzeto 18. 7. 2020. sa internet stranice: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, preuzeto 18. 7. 2020. sa internet stranice: <https://rm.coe.int/1680078b37>.

International Covenant on Civil and Political Rights, preuzeto 18. 7. 2020. sa internet stranice: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

Republički zavod za statistiku, *Bilteni – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2014–2018*, preuzeto 9. 4. 2020 sa internet stranice: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela/>.

Republički zavod za statistiku, *Bilten-punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2017*, preuzeto 18. 7. 2020. sa <https://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20185643.pdf>.

Universal Declaration on Human Rights, preuzeto 18. 7. 2020. sa internet stranice: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

Ustav Kraljevine Srbije, preuzeto 3. 3. 2020. sa internet stranice: <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/martan/USTAV%20KRALJEVINE%20SRBIJE%201888.pdf>.

Miloš B. Sekulić

Ph.D. student of the Faculty of Law,
University of Novi Sad
ORCID: 0000-0003-4794-938X

Gordan Grujić

Ph.D. Student at the Faculty of Law for Commerce and Judiciary,
University Business Academy in Novi Sad
ORCID: 0000-0002-1684-1651

PERSONAL DATA PROTECTION FROM THE CRIMINAL LAW PERSPECTIVE*

ABSTRACT: The right to privacy is one of the fundamental human rights that serves to realize a man as a social being and protect the private spheres of their life. Even though this right can be looked at in different ways, due to the modern development of information and communication technologies, it is largely related to personal data and their availability to other persons. In that sense, the right to privacy is also protected via personal data protection. The basis for such protections in Serbian law has already been implemented in the Constitution of Serbia, and by adopting a new Personal Data Protection Law, the legislator has shown their determination to intensify and expand that protection. As it relates to criminal justice protection, a separate criminal offence of unauthorized collection of personal data is prescribed in Article 146 of the Criminal Code. The authors of this scientific paper will try to expose the threat to the right to privacy and personal data, and to give a clearer picture of how criminal justice protection of these values is realized in the Serbian law by presenting the elements of the aforementioned crime.

Keywords: the right to privacy, unauthorized collection of personal data, Criminal Code, Law on Personal Data Protection.

* The paper was received on May 4, 2020, and accepted for publishing July 31, 2020.

INTRODUCTION

The everyday life of the common person is based on the achievements of new information and communication technologies which allow social and business interactions via different ways of social networking. These types of interactions are enabled by sharing information and other content that is available to a large number of persons, which in turn increases the chance of misuse.

The emergence of new technologies has especially endangered the right to privacy. The issue of privacy is one of the most complex social, ethical, and legal questions. In everyday communication, the term privacy refers to something that is personal, confidential, unofficial, hidden, closed to the public¹. Personal life encompasses situations in which a person, protected from the view of the public, lives in the manner they wish, and with the goal of developing their own personality establishes and nurtures relations with other people². The right to privacy is the fundamental right of each person to govern the part of their life that is not dependent on institutions, moral and other norms in accordance with their wishes and inclinations. This right falls into the category of personal rights, defined as subjective civil rights to personal goods, given the fact that privacy is an element of a person's social being that is directly and inextricably linked with them³. Vladimir V. Vodinelić defines the right to privacy as "the right to be unavailable to others regarding things that do not concern them (in such a way that they have no information at all), and is not a violation of the right to identity, etc. (author's comment, the right to a reputation, the right to a name, etc.)."⁴ Privacy is the protected space from which any other person is physically and mentally excluded. Even though the right to privacy is primarily linked with natural persons, it is important to note that legal entities also share the right to privacy (the personal sphere).⁵

The concept of the right to privacy has changed over time. Initially, it was viewed in relation to the right to a personal and family life, then in relation to protecting the home, as well as the interaction that an individual has with the outside world. In that sense, the right to privacy was established in international acts, primarily in article 12 of the Universal Declaration on Hu-

¹ Hadson, L. D. (2010). *The Right to Privacy*. New York: Infobase Publishing, 13.

² Mladenov, M. (2013). Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava. *Proceedings of the Faculty of Law in Novi Sad*, no. 3, 578.

³ Vodinelić, V. V. (2010). *Građansko pravo: Uvod u građansko pravo i opšti deo građanskog prava*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette, 259.

⁴ *Ibid.* 266.

⁵ *Ibid.* 262.

man Rights⁶ from 1948, then in article 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms⁷ from 1950, as well as in act 17 of the International Covenant on Civil and Political Rights⁸ from 1966.

Today, the right to privacy is mostly linked with personal data; referring to information that is used to identify a person and differentiate them from other persons (e.g. first and last name, address, email address, marital status, etc.). As personal data belongs to a specific individual, they are at liberty to use it as they wish; that is to say, during communication with others they have the ability to decide on the information given – to whom, in what manner, and how much information they wish to offer.⁹ Therefore, it is up to each individual to decide whether they wish to share their data, and in what amount, with other people and the wider public.¹⁰

Personal data is protected by the following international acts, as it undoubtedly constitutes elements of a person's private life. Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union¹¹ from 2012 specifically regulates the right to the protection of personal data, independent of the right to respect for personal and private life under article 7, while the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data¹² from 1981 offers protection of personal data which is automatically processed. All of the aforementioned international treaties are integrated into the legal framework of Serbia.

Personal data has always been significant to the person it refers to, but in today's circumstances, when the data is "commercialized" and represents a

⁶ *Universal Declaration on Human Rights*, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

⁷ *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

⁸ *International Covenant on Civil and Political Rights*, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

⁹ Riley, T. (1984). Data Protection Today and Some Trends. *Law/Technology*, Vol. 17, No. 1, 9.

¹⁰ Prof. V. V. Vodinelić sees the right to personal data as a separate subjective right of a personal nature. V.: Šarkić, N. et. al. (2011). *Pravo informacionih tehnologija*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette, 139. The differentiation of the right to privacy and the right to personal data protection is founded on the difference between the terms "privacy" and "personhood". While privacy is understood as a set of personal characteristics that only when combined into a certain structure may form the identity of a person, personhood are the characteristics of a person that separate it from others. Casstells, M. (2002). *Moć identiteta*. Zagreb: Golden marketing, 16.

¹¹ Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of European Union*, C 326/391, 26. 10. 2012.

¹² *Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data*, retrieved on 18.07.2020. Available at: <https://rm.coe.int/1680078b37>.

valuable “good”, their importance also increases for third parties.¹³ Due to the endangerment of peoples’ privacy and personal data, the issue of the right to privacy is a practical and theoretical challenge of the modern era. The problem which arises during the legislative regulation of this right, given the wide application of information technologies, is finding the right balance between protecting the privacy of citizens and the public interest.¹⁴

Civil and criminal law aspects protect a person’s privacy and personal data. Civil protection refers to the legal mechanisms intended for damage compensation. On the other hand, criminal protection refers to the criminalization of unauthorized collection of personal data. The legal framework of Serbia recognizes both.

THE RIGHT TO PRIVACY AND PROTECTION OF PERSONAL DATA IN THE CONSTITUTION OF SERBIA AND THE LAW ON PERSONAL DATA PROTECTION

Legal protection of a persons’ private space is not new in the legal system of the Republic of Serbia. The earliest indications of the right to privacy can be found in the Constitution of the Kingdom of Serbia from 1888, which guaranteed the inviolability of the home, and the secrecy of letters and telegraphs.¹⁵ Other constitutions of Serbia and the countries she constituted a part of, offered similar protections. The Constitution of the Republic of Serbia from 2006 (hereinafter: the Constitution) does not define the right to privacy, but does regulate the right and freedoms through which it is applied; in that sense, it protects the dignity and free development of individuals¹⁶, the inviolability of mental integrity¹⁷, the inviolability of the home¹⁸, and the confidentiality of

¹³ Due to the transition from the „analogue” to the „digital” world and the rising importance of digital content and services, large corporations that deal in such content and services are finding greater value in personal data that they due in the money the users pay them. For more information, v.: Midorović, S., Sekulić, M. (2019). A New Function of Personal Data in the Light of the Contract for the Supply of Digital Content and Digital Services. *Proceedings of the Faculty of Law in Novi Sad*, no. 3, 1187–1208.

¹⁴ Lilić, S. (2010). Zaštita ličnih podataka u pravu Srbije i evropski standardi, in: *Harmonizacija zakonodavstva Republike Srbije sa pravom Evropske unije*. Belgrade: Institute of International Politics and Economic and Hanns Seidel Foundation, 441.

¹⁵ *Constitution of the Kingdom of Serbia*, articles 15 and 23, retrieved on 3. 3. 2020. Available at: <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/martan/USTAV%20KRALJEVINE%20SRBIJE%201888.pdf>.

¹⁶ Article 23 of the Constitution of the Republic of Serbia, *Official Gazette of RS*, no. 98/2006.

¹⁷ Article 25 of the Constitution.

¹⁸ Article 40 of the Constitution.

letters and other means of communication¹⁹. However, article 42 of the Constitution specifically guarantees the protection of personal data:

“Protection of personal data shall be guaranteed (para. 1). Collecting, keeping, processing, and using personal data shall be regulated by the law (para. 2). Use of personal data for any purpose other than which it was collected for shall be prohibited and punishable in accordance with the law, unless this is necessary to conduct criminal proceedings or protect the safety of the Republic of Serbia, in a manner stipulated by the law (para. 3). Everyone shall have the right to be informed about personal data collected about them, in accordance with the law, and the right to court protection in case of their misuse (para. 4).“

The law which the Constitution references is the Law on Personal Data Protection from 2018 (hereinafter the LPDP).²⁰ The LPDP was adopted with the aim of bettering personal data protection in Serbia. The local legislature modelled the law on the General Data Protection Regulation of the European Union²¹ (hereinafter the GDPR) from 2016²². It can be freely said that the LPDP copies most of the regulations from the GDPR, with slight deviations. Article 1 of the LPDP defines its scope and states:

“This Law shall set out the rights of natural persons regarding the processing of personal data and the free flow of such data, the methods of processing, the rights of persons whose data is being processed, the obligations of data controllers and processors, the code of conduct, the transmission of personal data to other countries or international organizations, the enforcement of this Law, the legal recourse, liability, and sanctions in case the rights of natural persons have been violated regarding personal data processing, as well as special processing cases (para. 1). This Law shall set out the rights of natural persons regarding the processing of personal data which is done by an authoritative body with the aim of prevention, investigation, and detection of criminal acts, prosecution of perpetrators of criminal acts or enforcing criminal sanctions, including prevention and protection from threats to public safety, as well as the free flow of such data (para. 2).”

¹⁹ Article 41 of the Constitution.

²⁰ Law on Personal Data Protection, *Official Gazette of RS*, no. 87/2018.

²¹ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), *Official Journal of European Union*, L 119/1, 4. 5. 2016.

²² For the reasons on adopting the GDPR, its aims, structure, and applicability, v.: Dilić, A., Prlja, D., Cerović D. (2018). *Pravo zaštite podataka GDPR*. Belgrade: The Institute of Comparative Law, 11–17.

THE CRIMINAL OFFENCE UNAUTHORIZED COLLECTION OF PERSONAL DATA

The tradition of criminal protection of personal data in Serbia started with the Criminal Code from 2005²³ (hereinafter the CC), which is still in effect. Chapter 14 of the CC deals with criminal offences against freedoms and rights of man and citizen,²⁴ and includes the criminal offence of unauthorized collection of personal data in article 146. The reason for criminalizing the unauthorized collection of personal data was the growing danger to the right to privacy due to technological advancement and the emergence of new means of communication.

Article 146 of the CC states:

“Whoever without authorisation obtains, communicates to another or otherwise uses information that is collected, processed and used in accordance with law, for purposes other than those for which they are intended, shall be punished with a fine or imprisonment up to one year (para. 1). The penalty specified in paragraph 1 of this Article shall also be imposed on whomever contrary to law collects personal data on citizens and uses data so collected (para. 2). If the offence specified in paragraph 1 of this Article is committed by an official in discharge of duty, such person shall be punished with imprisonment up to three years (para. 3).”

The legislator accounted for two basic forms of this criminal act in paras. 1 and 2, and a qualified form in para. 3. This criminal act is non-specific, because to understand it knowledge of other laws is required.²⁵ Thus, the LPDP is a relevant law which needs to be taken into account when analysing this criminal offence.

The basic form of this criminal act, found in para. 1, lists multiple possible actions. The offender needs to perform one of these actions in order for a crime to have been committed. The first possible action is the obtaining of

²³ Criminal Code, *Krivični zakonik*, *Official Gazette of RS*, no. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

²⁴ This includes criminal offences such as Infringement of Inviolability of Home from art. 139 of the CC, Unauthorised Disclosure of Secrets from art. 141 of the CC, Violation of Privacy of Letter and other Mail from art. 142 of the CC, etc. The target of the protections offered by these offences, including the offence of unauthorized collection of personal data, are the freedoms and rights of man and citizen. Generally speaking, the criminalization of all offences protect certain rights of persons, but in this case we are dealing with criminal offences of different natures which protect separate freedoms and rights; they do not make a cohesive whole and similar legal issues are not in question. V.: Stojanović, Z., Deliće, N. (2013). *Krivično pravo: posebni deo*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette, 39.

²⁵ Jović, M. (2015). Blanketna krivična dela. *Pravne Teme*, no. 3, 68.

such data. Obtaining encompasses acquiring the data, i.e. knowing the content.²⁶ The manner in which the data is obtained is inconsequential, unless the manner does not constitute another criminal act. Communicating to another means transferring knowledge of the content to another person.²⁷ Finally, using the data for purposes other than those for which they are intended means that the data is used to achieve a goal which the data is not intended for.²⁸

Obtaining and communicating the data to another constitutes a criminal offence when such an action is unauthorised, that is to say, without a legal basis. Performing these acts without a legal basis constitutes a “misuse of personal data which can be collected, processed and used under conditions established by law”²⁹, according to prof. Zoran Stojanović.

In this case, the CC refers to the LPDP, as the latter regulates the processing of personal data in a lawful manner. Data processing means any action or group of actions, automatized or not, taken in connection with personal data, including: collection, recording, classification, categorization, or other structuring, storage, adaptation and modification, disclosure, granting access, use, disclosure through transmission or otherwise, multiplication, publication or otherwise making it accessible, comparing, making the data inaccessible, deletion or destruction.³⁰

The LPDP prescribes certain principles which must be upheld during data processing. The processing must be lawful, fair, and transparent; it must be limited in proportion to the goal and limited only to the data truly necessary; the data must be protected and kept only as long as necessary to achieve the aim of the processing.³¹ The processing is legal (the principle of the legality of processing of personal data) if one of the following conditions is met: if the data subject has consented to the processing for a specific purpose; if the processing is necessary for enforcement of a contract concluded with the data subject or taking action, at the request of the data subject, before the contract is concluded; if the processing is necessary to fulfil the legal obligations of the data controller. Furthermore, the processing is legal if it is necessary to protect the vital interests of the data subject or another person; if it is necessary for performing duties that are in the public interest or the enforcement of legal right granted to the controller; or if it is necessary to achieve legitimate

²⁶ Lazarević, L.J. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette, 552.

²⁷ *Ibid.*, 552.

²⁸ *Ibid.*, 552.

²⁹ Stojanović, Z. (2018). *Komentar Krivičnog zakonika*. Belgrade: PE Official Gazette, 538.

³⁰ Art. 3, para. 1, line 3 of the LPDP.

³¹ Art. 5, para. 1 of the LPDP.

interests of the controller or a third party, unless the interests of the data subject take precedence, or their basic right and freedoms which require personal data protection, especially if the data subject is a juvenile.³² The personal data that is processed must be accurate, for if it were not, it would be a different criminal offence.³³ The accuracy of personal data is especially important in the digital processing era. Besides being accurate, the data must be regularly updated and harmonized with the possible changes of the actual information of the data subject. Incomplete data and data taken out of context may also be considered inaccurate.³⁴

We are of the belief that collecting personal data and transmitting it to another person is unauthorized not only when it is done in opposition to the principle of legality from the LPDP, but also when it is done in opposition to the other principles of this law, as well as when it is done in a dishonest, non-transparent, etc. manner.

When personal data is used for a purpose for which it is not intended, it also constitutes a misuse of data,³⁵ that is to say, an unauthorized act was performed. It is possible that the perpetrator of the criminal offence has been misusing the data from the beginning; it is also possible that the data was initially used for the purposes for which it is intended, but later on starts being used for other purposes. In case the change of the purpose of the processing is not based on the consent of the data subject or with the aim of accomplishing the goals of a democratic society³⁶ there are certain criteria which show whether the processing is authorized or not. The criteria are: is there a causal link between the purpose of the collection and the other purposes of the intended processing; the circumstances in which the data was collected; the nature of the data, especially if the data processed is particularly sensitive³⁷, i.e. personal data related to criminal convictions and punishable acts³⁸; the possible consequences of further processing to the data subject and the application of appropriate protections, like encryption and pseudonymization.

The target of the criminal offence is personal data. In the beginning of the paper we showed some typical personal data and a general concept of it. A detailed and encompassing definition of personal data is given in the LPDP. It

³² Art. 12 of the LPDP.

³³ Stojanović, Z. (2018). *Komentar Krivičnog zakona*. Belgrade: PE Official Gazette, 538.

³⁴ Kugler, T., Rucker, D. (2018). *New European General Data Protection Regulation: A Practitioner's Guide*, C. H. Beck und Hart Publishing, 68.

³⁵ Stojanović, Z., *op. cit.*, 538.

³⁶ Regarding the goals of art. 40, para. 1 of the LPDP.

³⁷ Processing sensitive personal data is regulated by art. 17 of the LPDP.

³⁸ Processing data related to criminal records and other punishable acts is regulated by art. 19 of the LPDP.

states that personal data is any information relating to a natural person whose identity is identified or identifiable, directly or indirectly, on the basis of his/her identity indicators, like his/her name and identification number, address information, identifications in electronic communication networks, one or more distinguishable features of his/her physical, physiological, genetic, psychological, economic, cultural or social identity.³⁹ Genetic information is any personal data that refers to inherited or acquired genetic identifiers of natural persons which provides unique information on the physiology or health of the person, and especially refers to data which was gained by analysing biological samples.⁴⁰ According to the LPDP, biometrical data is any personal data acquired using a special processing technique of physical identifiers, physiological identifiers, or behavioural identifiers of a natural person, that enables or confirms the unique identity of the person, such as a picture of their face or dactyloscopic data.⁴¹ Lastly, it is regulated that health data is data about the physical and mental status of a natural person, as well as any data about health treatments that reveals information about his/her health status.⁴² All of these types of data can be classified as personal data. In accordance with what was previously stated, personal data can be defined as any information about a person which can be used to, directly or indirectly, reveal their identity. The current era makes personal data which can be acquired via the internet particularly important. Data like IP addresses, passwords, email accounts, search history, geolocation, etc. can all be found on the internet. Even though this type of data doesn't seem like personal data at first glance, it enables indirect identification as it contains information or partial information which can be used to identify the person it belongs to.⁴³

An act has occurred when certain actions have been taken, regardless of whether the data subject has experienced adverse effects. As far as the guilt of the perpetrator is concerned, as it is a subjective element, intent needs to be established.

We cannot claim with certainty what the reason for the inclusion of the basic offence from paragraph 2 is, nor what its purpose is. At first inspection, it appears that it has no specific attributes that make it different from the offense from paragraph 1. The actions taken and the collection of data is the same in both cases, while the use of personal data in this case and the use for a purpose

³⁹ Art. 4, para. 1, line 1 of the LPDP.

⁴⁰ Art. 4, para. 1, line 14 of the LPDP.

⁴¹ Art. 4, para. 1, line 15 of the LPDP.

⁴² Art. 4, para. 1, line 16 of the LPDP.

⁴³ For more information on personal data in an online environment, see: Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). *Pravo zaštite podataka GDPR*. Belgrade: The Institute of Comparative Law, 30–33.

for which it is not intended from the previous is practically the same. Additionally, the target of the criminal act is the same in both cases. What is certain is that there is a terminological difference between these two analysed forms of the criminal act – in para. 1 the legislator uses the term “without authorization” when explaining the actions taken, while in para. 2 “contrary to law”. However, this difference is not essential. Prof. Ljubiša Lazarević notes that there is a possible difference between these two basic forms of the offence, as the second case is about collecting “personal data on citizens”, which implies that a criminal offence is committed if it is taken against multiple persons, while the criminal offence from para. 1 is committed against one person.⁴⁴ Nevertheless, it is still unclear why two forms of the primary criminal offence are needed; it would be logical that if the offence is committed against multiple persons the possible sentence would be harsher, and that would make it a qualified criminal offence.⁴⁵

Paragraph 3 regulates a qualified form of the criminal offence, in relation to the perpetrator. In this case, the perpetrator is an official. An official is: a person discharging official duties in government authority; an elected, appointed or assigned person in a government authority, local self-government body or a person permanently or periodically discharging official duty or office in such bodies; public notary, executor and arbiter, as well as an officer in an institution, enterprise or other subject, discharging delegated public authority, who decides on rights, obligations or interests of natural persons or legal entities or in respect to public interest; an official shall also be a person who is in fact assigned discharge of official duty or tasks; a member of the military. Additionally, the criminal offence must have been committed by the official in the discharge of their duties.⁴⁶

Committing some of the forms of this criminal offence can contain elements of another criminal offence, such as the unauthorized publication of another’s texts from art. 145 of the CC or unauthorized wiretapping or recording from art. 143 of the CC. In such a case these criminal act can converge with the unauthorized collection of personal data.⁴⁷

⁴⁴ Lazarević, L.J. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette, 553.

⁴⁵ We are of the opinion that none of the methods of interpretation which are applied in criminal law (linguistic, logical, with a special purpose in mind, etc.) offer an answer to why there are two basic offences of the criminal act. For more information about the methods of interpretation used in criminal law, v.: Joksić, I. (2015). Tumačenje u krivičnom pravu, *Glasnik of the Bar Association of Vojvodina*, no. 6, 316–320.

⁴⁶ Art. 112, para. 3 of the CC.

⁴⁷ Lazarević, L.J., *op. cit.*, 553.

The two primary forms of the criminal offence can be punished with sanctions of up to one year in prison or a monetary fine, while more severe offences can be punished with imprisonment of up to three years.

The offences from paras. 1 and 2 shall be prosecuted by a private complaint,⁴⁸ and the injured party is the private prosecutor. The offence from para.3 shall be prosecuted by the basic public prosecutor's office.⁴⁹

Due to the possible sanctions, all forms of the criminal offence shall be adjudicated by a basic court in summary proceedings.⁵⁰

As was previously stated, the importance of personal data has increased with the development of information technologies, which also enable different means of unauthorized collection of personal data. Because personal data is in large part stored in computers, computer systems, and computer networks, it follows that computers, computer systems and networks can be the tools used for committing the criminal offence. In such cases, computer data can be considered personal data, as the target of the offence. Thus, the unauthorized collection of personal data will be a criminal offence in the field of cybercrime.⁵¹ Prosecution of more severe offences shall be done by the Higher Prosecutor's Office in Belgrade – Special Cybercrime Department,⁵² and the primary and more severe offences shall be adjudicated by the Higher Court in Belgrade – Cybercrime Department.⁵³

⁴⁸ Art. 153 of the CC.

⁴⁹ Art. 14 of the Law on Public Prosecution, *Official Gazette of RS*, no. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – other law, 101/2011, 38/2012 – judgement of the Constitutional Court, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – judgement of the Constitutional Court, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 – judgement of the Constitutional Court regarding art. 22, para. 1 of the Law on Organization of Courts, *Official Gazette of RS*, no. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – other law, 78/2011 – other law, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – other law, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – judgement of the Constitutional Court, 87/2018 i 88/2018 – judgement of the Constitutional Court.

⁵⁰ Art. 22, para. 1 of the Law on Organization of Courts and art. 495 of the Criminal Procedure Code, *Official Gazette of RS*, no. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.

⁵¹ Art. 3 of the Law on the Organisation and Competences of Government Authorities Combating Cybercrime, *Official Gazette of RS*, no. 61/2005 i 104/2009.

⁵² Art. 4 of the Law on the Organisation and Competences of Government Authorities Combating Cybercrime.

⁵³ Arts. 10 and 11 of the Law on the Organisation and Competences of Government Authorities Combating Cyber Crime.

STATISTICAL DATA RELATING TO THE CRIMINAL OFFENCE OF UNAUTHORIZED COLLECTION OF PERSONAL DATA

In the past, the criminal offence of unauthorized collection of personal data was not often encountered. The following table shows the number of persons indicted of this crime in contrast to the number of persons accused of criminal offences against freedoms and rights of man and citizen, and how many persons were convicted.⁵⁴

Table 1 – The criminal offence of unauthorized collection of personal data

Year	Criminal offences against freedoms and rights of man and citizen	Criminal offence unauthorized collection of personal data		Number of persons convicted for the criminal offence of unauthorized collection of personal data
		Number of accused persons	% of accused persons	
2014	1797	2	0,14	/
2015	1340	2	0,15	2
2016	1327	2	0,15	1
2017	1220	8	0,66	/
2018	1394	2	0,14	1

As can be seen, from the total number of persons indicted of criminal offences against freedoms and rights of man and citizen, only 0.14–0.15 % were indicted of committing the crime of unauthorized collection of personal data. The exception is 2017, when the percentage was 0.66 %.

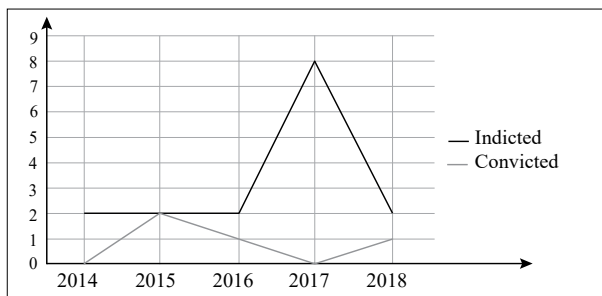

Chart 1

⁵⁴ Statistical Office of the Republic of Serbia, *Bilteni – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2014–2018*, retrieved on 9. 4. 2020. Available at: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela/>.

In the period from 2014 to 2018, 16 persons had been indicted of committing the criminal act unauthorized collection of personal data, and only 4 had been convicted. All perpetrators were given suspended sentences.⁵⁵ It is of note that in 2017, 8 persons were indicted of committing this offence, where for 6 of them the criminal procedure was discontinued, one person was acquitted due to a lack of evidence, and for one person the indictment was denied by the court; nobody was convicted.⁵⁶

The statistics show just how rare the criminal offence of unauthorized collection of personal data still is in court proceedings. However, we are of the opinion that the modest statistics should not fool us into thinking that this criminal offence is rare in practice, but that there is inadequate recognition of the value of personal data and this criminal offence, i.e. the criminal protections against it. Additionally, the injured parties care most about civil protections in the form of compensation for the damages caused by this offence (such as mental anguish suffered due to offences to honour and reputation), thus the criminal procedures are overshadowed by such protections.

The increase of criminal prosecutions for such offences in the first quarter of 2020 is encouraging, carried out before the Basic Court in Novi Sad. During this period, 7 proceedings were carried out before this court, out of which 2 cases were discontinued by the court, 3 private indictments were denied by the court, in 1 proceeding the person was found guilty, while one case was settled in a different manner.⁵⁷ It is likely that the increase in the proceedings carried out before the Basic Court in Novi Sad is due to the citizens getting better acquainted with their rights from the LPDP, and the criminal protections they are otherwise provided. The increase in criminal proceedings carried out before just one court in Serbia in a short time-frame should indicate a tendency for an increase before other courts during the year, but we can be sure of this only when the Statistical Office of the Republic of Serbia includes the data related to adult perpetrators in their report.⁵⁸

⁵⁵ Statistical Office of the Republic of Serbia, *Bilteni – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2014–2018*, retrieved on 9. 4. 2020. Available at: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela/>.

⁵⁶ Statistical Office of the Republic of Serbia, *Bilten-punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2017*, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20185643.pdf>.

⁵⁷ The data was gathered from the Basic Court in Novi Sad, report no. Su VIII 84/20 from 12. 3. 2020.

⁵⁸ According to available data, there is an on-going proceeding before the Basic Court in Kruševac, which we were informed on by report no. Su II-17A-8/20 from 12. 3. 2020. We have contacted the Second Basic Court in Belgrade, which informed us via email correspondence that no proceedings for the given criminal offence are currently in motion. We were not able to gather data from the First Basic Court in Belgrade, while the Third Basic Court in Belgrade, the Basic Court in Novi Sad and the Basic Court in Niš did not respond to our correspondences.

CONCLUSION

Even though modern society is focusing on freedom, individualism, and protecting the right of an individual, the right to privacy of the modern person is increasingly in peril. All human activities, enabled by new information and communication technologies, are turned into data, which has become the new capital. In such conditions, it is the duty of each country to create a normative framework which will guarantee privacy and protect its citizens from all forms of abuse related to their personal data.

The constitutional principle of protecting the right to privacy and personal data is also realized in the legal system of Serbia through the norms of criminal law. These norms, among other things, prevent the misuse of personal data.

Collecting, processing, and using personal data are activities which allow misuses to happen, such as the unauthorized collection or transmission of such data, their use for purposes other than those for which it is intended, their collection contrary to law and use of the data collected in such a manner. As the target of the criminal offence is personal data, these illegal activities damage the citizen's right to the protection of such data, so the object of the protections offered is this very right. Because the criminal offence of unauthorized collection of personal data is general in nature, to fully understand it we need to keep in mind the norms of the LPDP.

Protection of personal data is one of the most important social issues currently. This is why a system of processing must be developed which will guarantee the conscientious collection, processing, use, and storage of such data. Moreover, it is important to increase the citizens' knowledge of the importance and founding principles of personal data protection, as well as establishing standards which the protection is founded upon. Prosecuting the unauthorized collection of personal data is a step towards the goal, and it can be expected that an increase in criminal proceedings relating to this criminal offence will happen in the future.

BIBLIOGRAPHY

Books and Articles

- Casstells, M. (2002). *Moć identiteta*, Zagreb: Golden marketing.
- Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). *Pravo zaštite podataka GDPR*. Belgrade: The Institute of Comparative Law.
- Hadson, L. D. (2010). *The Right to Privacy*. New York: Infobase Publishing.
- Joksić, I. (2015). Tumačenje u krivičnom pravu, *Glasnik of the Bar Association of Vojvodina*, no. 6.

- Jović, M. (2015). Blanketna krivična dela, *Pravne teme*, no. 3.
- Kugler, T., Rucker, D. (2018). *New European General Data Protection Regulation: A Practitioner's Guide*, C. H. Beck und Hart Publishing.
- Lazarević, LJ. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette.
- Lilić, S. (2010). Zaštita ličnih podataka u pravu Srbije i evropski standardi, u: *Harmonizacija zakonodavstva Republike Srbije sa pravom Evropske unije*. Belgrade: Institute of International Politics and Economic and Hanns Seidel Foundation.
- Midorović, S., Sekulić, M. (2019). A New Function of Personal Data in the Light of the Contract for the Supply of Digital Content and Digital Services. *Proceedings of Novi Sad Faculty of Law*, no. 3.
- Mladenov, M. (2013). Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava. *Proceedings of Novi Sad Faculty of Law*, no. 3.
- Riley, T. (1984). Data Protection Today and Some Trends. *Low/Technology*, Vol. 17, No. 1.
- Stojanović, Z., Delić, N. (2013). *Krivično pravo: posebni deo*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette.
- Stojanović, Z. (2018). *Komentar Krivičnog zakonika*. Belgrade: PE Official Gazette.
- Šarkić, N. et al. (2011). *Pravo informacionih tehnologija*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette.
- Vodinelčić, V. V. (2010). *Građansko pravo: Uvod u građansko pravo i opšti deo građanskog prava*. Belgrade: Union University Faculty of Law in Belgrade and PE Official Gazette.

Regulations

- Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of European Union*, C 326/391, 26. 10. 2012.
- Criminal Code, *Official Gazette of RS*, no. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.
- Constitution of the Republic of Serbia, *Official Gazette of RS*, no. 98/2006.
- Criminal Procedure Code, *Official Gazette of RS*, no. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.
- Law on Public Prosecution, *Official Gazette of RS*, no. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – other law, 101/2011, 38/2012 – judgement of the Constitutional Court, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – judgement of the Constitutional Court, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 – judgement of the Constitutional Court.
- Law on the Organisation and Competences of Government Authorities Combating Cybercrime, *Official Gazette of RS*, no. 61/2005 i 104/2009.
- Law on Organization of Courts, *Official Gazette of RS*, no. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – other law, 78/2011 – other law, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – other law, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – judgement of the Constitutional Court, 87/2018 i 88/2018 – judgement of the Constitutional Court.

Law on Personal Data Protection, *Official Gazette of RS*, no. 87/2018.

Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC, *Official Journal of European Union*, L 119/1, 4. 5. 2016.

Online sources

Constitution of the Kingdom of Serbia, retrieved on 3. 3. 2020. Available at: <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/martan/USTAV%20KRALJEVINE%20SRBIJE%201888.pdf>.

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: <https://rm.coe.int/1680078b37>.

International Covenant on Civil and Political Rights, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

Statistical Office of the Republic of Serbia *Bilteni – punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2014-2018*, retrieved on 9. 4. 2020. Available at: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela/>.

Statistical Office of the Republic of Serbia, *Bilten-punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2017*, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20185643.pdf>.

Universal Declaration on Human Rights, retrieved on 18. 7. 2020. Available at: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.